

17.5.2021

Hallintovaliokunta
EDUSKUNTA

HE 74/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto

Yleistä

Hallintovaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön lausuntoa koskien asiaa HE 74/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Lausuntonaan liikenne- ja viestintäministeriö toteaa seuraavaa:

Esityksellä on tarkoitus panna täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleenlaadittu direktiivi avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä (EU) 2019/1024 (jäljempänä avoimen datan direktiivi).

Liikenne- ja viestintäministeriön tavoitteena on avoimen datan saatavuuden ja tietoa hyödyntävän liiketoiminnan lisääminen ja ministeriö pitää tärkeänä avoimen datan direktiivin tavoitteita. Julkisen sektorin tiedon avaamista tulee edelleen edistää ja avoimen datan käytettävyyttä, markkinointia ja tukea on tarpeen edelleen parantaa. Tällä on myönteinen vaikutus Suomen talouteen ja kilpailukykyyn.

Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut valtiovarainministeriön asettamiin avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa valmisteleviin lainsäädäntö- ja asiantuntijaryhmiin sekä jättänyt lausuntonsa valtiovarainministeriön lausuntopyyntöön (VN/16660/2020-VM-1).

Direktiiviä on edeltänyt Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä (EY) 2003/98 (PSI-direktiivi). Koska uudelleenlaadittu avoimen datan direktiivin soveltamisala on sitä edeltänyttä PSI-direktiiviä laajempi ja se sisältää tarkempaa sääntelyä, edellyttää avoimen datan direktiivin täytäntöönpano muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä sekä laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä. Lisäksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia (tiedonhallintalaki) ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia (julkisuuslaki) ehdotetaan muutettavaksi. Esitys on luonteeltaan direktiivin vähimmäistason edellyttämä täytäntöönpano eli minimiharmonisointi.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Komissio on myöhemmin antamassa täytäntöönpanosäädöksiä arvokkaista tietoineistoista. Esityksen mukaan arvokkaita tietoineistoja koskevaa sääntelyä on mahdollisesti tarkistettava myöhemmin, kun komission täytäntöönpanosäädökset ovat käytettävissä.

Yksityiskohtaiset huomiot

Keskeiset muutokset kansallisen lainsäädännön näkökulmasta

Avoimen datan direktiivin tarkoituksena on edistää kaiken julkisen sektorin hallussa olevan tiedon uudelleenkäyttöä kaupallisiin ja ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Direktiivi on osa eurooppalaisen datatalouden kehittämisen toimenpiteitä

Direktiivissä onkin ensisijaisesti kyse julkisen sektorin tietojen uudelleenkäytöstä, ja toissijaisesti avoimesta datasta. Paitsi että direktiivin soveltamisala on rajattu ainoastaan julkiseen sektoriin, julkisiin yrityksiin ja tutkimusaineistoihin, direktiivi sisältää säännöksiä myös tietojen uudelleenkäytöstä maksua vastaan. Lisäksi direktiivi ei ehdottomasti velvoita avointen tiedostomuotojen käyttöön.

Keskeiset uudelleenlaaditussa direktiivissä tehdyt muutokset ovat direktiivin soveltamisalan laajentaminen tietyillä toimialoilla toimivien julkisten yritysten hallussa oleviin asiakirjoihin, soveltamisalan laajentaminen julkisin varoin tuotettuihin tutkimusaineistoihin, tiukemmat rajoitukset asiakirjojen uudelleenkäytölle asetettaville ehdoille ja yksinoikeusjärjestelyille, sekä sääntely arvokkaista tietoineistoista. Arvokkailla tietoineistoilla on erityistä sosiaalista tai taloudellista arvoa, ja niiden saataville asettamiseen kohdistuu muita tietoineistoja korkeampia vaatimuksia. Lisäksi direktiivi velvoittaa käyttämään ohjelmointirajapintoja (API-rajapintoja) tiheästi ja reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon (dynaamisen datan) sekä edellä mainittujen arvokkaiden tietoineistojen asettamiseksi saataville.

Keskeisimpiä muutoksia kansallisen lainsäädännön näkökulmasta ovat arvokkaita tietoineistoja ja dynaamista dataa koskeva sääntely, sekä soveltamisalan laajentaminen julkisiin yrityksiin ja julkisin varoin tuotettuihin tutkimusaineistoihin, joihin julkisuuslakia ja tiedonhallintalakia sovelletaan vain osittain ja tietyissä rajatuissa tapauksissa.

Direktiivin kansallinen liikkumavara

Jäsenvaltioiden on mahdollista säätää pidemmälle menevistä velvoitteista tai toteuttaa pidemmälle meneviä toimenpiteitä edistääkseen tiedon avaamista ja uudelleenkäyttöä. Direktiivin johdanto-osassa todetaan jäsenvaltioiden olemassa olevien, vähimmäistason ylittävien säädösten ensisijaisuus sekä kehoitetaan jäsenvaltioita tekemään myös vähimmäisvaatimukset ylittäviä toimenpiteitä.

Täytäntöönpanon valmisteluun asetettu asiantuntijatyöryhmä arvioi työnsä kuluessa myös sitä, missä määrin direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä olisi tarpeellista säätää direktiivin liikkumavaran sallimista, pidemmälle menevistä tiedon avoimuutta edistävistä toimenpiteistä tai velvoitteista.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Asiantuntijatyöryhmän näkemyksen perusteella esitysluonnoksessa on pitäydytty direktiivin asettamassa vähimmäistasossa. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tarkoituksenmukaisena, että säädösehdotukset panevat täytäntöön vain direktiivin pakottavaa sääntelyä erityisesti kiireellisen täytäntöönpanoaikataulun ja arvokkaisiin tietoihin sisältyvien epävarmuuksien johdosta. Arvokkaita tietoihin koskevaa sääntelyä ja sitä koskevaa vaikutusarvioita ei ole voitu tyhjentävästi sisällyttää esitykseen, koska komission täytäntöönpanosäädöksiä ei ole vielä valmistelun aikana ollut käytettävissä. Näin ollen kokonaiskuvaa direktiivin vähimmäistason vaikutuksista ei ole kyetty muodostamaan.

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettu laki (tiedonhallintalaki)

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset koskisivat arvokkaita tietoihin sekä tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvää tietoa. Lisäksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin ehdotettaisiin direktiivin täytäntöönpanosta johtuvia muutoksia lain soveltamisalaan ja tiedonhallintalautakunnan tehtäviin

Soveltamisalan laajennus (3 §)

Avoimen datan direktiivin soveltamisala on PSI-direktiivin soveltamisalaa laajempi, sillä sitä sovelletaan myös tietyillä aloilla toimivien julkisten yritysten asiakirjoihin sekä tutkimustietoon. Tämän vuoksi tiedonhallintalain soveltamisalaa laajennetaan sellaisiin toimijoihin, jotka kuuluvat julkisuuslain soveltamisalaan sen 4 §:n 2 momentin nojalla ja jotka ovat avoimen datan direktiivin mukaisia julkisoikeudellisia laitoksia. Jatkossa näihin toimijoihin sovellettaisiin tiedonhallintalakiin sisältyviä direktiivin täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä niiden käyttäessä julkista valtaa.

Julkisella yrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka toimii direktiivin 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa mainituilla aloilla ja jonka suhteen julkisen sektorin elimet voivat suoraan tai välillisesti käyttää määräysvaltaa omistuksen, rahoitusosuuden tai yritystä koskevien sääntöjen perusteella. Aiempaa PSI-direktiiviä sovellettiin vain julkisen sektorin elinten asiakirjoihin.

Liikenteen sektorilla soveltamisalan laajennuksen myötä lakia sovellettaisiin yhteisöihin, jotka toimivat erityisen hankintasääntelyn kohteena olevilla yksilöidyillä toimialoilla vesi- ja energiahuollossa, liikenteen ja postipalveluiden alalla, liikenteen harjoittajina rautateiden ja maanteiden julkisten henkilöliikennepalveluiden alalla, lentoliikenteen harjoittajina tai laivanvarustajina siten, että ne tuottavat yleishyödylliseksi katsottavaa palvelua.

Hallituksen esityksen mukaan valtion enemmistöomisteisista ja kokonaan omistamista yrityksistä on LVM:n hallinnonalalla tunnistettu seuraavat yritykset, joilla voi olla hallussaan asiakirjoja, jotka liittyvät yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen, ja joihin esitetty laki eräiden julkisten yritysten tietoihin uudelleenkäytöstä voisi tulla sovellettavaksi: Finavia Oyj (lentokenttä- ja terminaalipalvelut), Posti Oyj (postin yleispalvelu) sekä VR-Yhtymä Oy (julkiset henkilöliikennepalvelut).

Hallituksen esityksen mukaan liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy on erityistehtäväyhtiö, joka tuottaa meri- rautatie- ja tieliikenteen ohjauspalveluita sekä kerää ja hallitsee näihin palveluihin liittyviä tietoaineistoja. Fintraffic ei itse tuota yleishyödyllisiä palveluita ehdotetun lain soveltamisalassa olevia toimialoilla. Fintrafficin hallussa olevia aineistoja on jo avattu hyvin laajasti, eikä tässä yhteydessä ehdotetun sääntelyn arvioida tuovan erityisiä muutoksia Fintrafficin toimintaan.

Sektorin yrityksistä Finnair Oyj:n ei ole tunnistettu kuuluvan soveltamisalan piiriin, sillä se ei hetkellä tuota yleishyödyllisiä palveluita, joskin esityksen valmistelun aikana lentoliikenteen kilpailutus on ollut käynnissä.

Arvokkaat tietoaineistot (19 §:n 2 momentti ja 24 b §)

Direktiivi sisältää uutta sääntelyä tiheästi päivittyvästä tiedosta (direktiivissä dynaaminen data) ja arvokkaista tietoaineistoista, joita ei ole aiemmin säännelty kansallisesti (artiklat 13 ja 14).

Direktiivin I liitteessä esitetään luettelo arvokkaiden tietoaineistojen teemaluokista. Komissiolle siirretään valta antaa delegoituja säädöksiä arvokkaiden tietoaineistojen teemaluokkien lisäämiseksi. Komission täytäntöönpanosäädöksissä voidaan vahvistaa myös käytännön järjestelyt arvokkaiden tietoaineistojen julkaisemiseen ja uudelleenkäytön sallimiseen.

Tämän esityksen valmistelun aikana komissio ei vielä ollut antanut direktiivissä tarkoitettuja säädöksiä.

Arvokkaiden tietoaineistojen saatavuudesta ehdotetaan säädettävän tiedonhallintalain 24 b §:ssä. Arvokkailla tietoaineistoilla tarkoitetaan asiakirjoja, joiden uudelleenkäyttöön liittyy merkittäviä yhteiskunnallisia tai ympäristöön tai talouteen liittyviä hyötyjä, erityisesti siksi, että ne soveltuvat lisäarvopalvelujen, sovellusten sekä uusien laadukkaiden ja ihmisarvoisten työpaikkojen luomiseen, ja näihin tietoaineistoihin perustuvista lisäarvopalveluista ja -sovelluksista hyötyvien joukko voi olla suuri.

Säännöksellä ei määriteltäisi tiedon luovuttamisen perusteita, vaan ainoastaan se, missä muodossa ja millä tavoin tiedot luovutetaan, mikäli vastaanottajalla on muussa laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä tietoja. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että arvokkaat tietoaineistot, on pyynnöstä luovutettava teknisten rajapintojen avulla. Jos tarpeellista, näiden tietojen olisi myös oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona.

Lisäksi lain 19 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että lain 24 b §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvokkaiden tietoaineistojen on oltava saatavilla koneluettavassa muodossa. Arvokkaiden tietoaineistojen osalta velvoite asettaa tiedot saataville koneluettavassa muodossa olisi ehdoton.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla direktiivin liitteen I mukaiset arvokkaiden tietoaineistojen teemaluokat sisältävät muun muassa sää- ja liikkuvuustietoja. Teemaluokat voisivat direktiivin mukaan sisältää myös postinumerotietoja.

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan tulevissa komission täytäntöönpanosäädöksissä on myös oleellista, miten esimerkiksi ohjelmistorajapintojen (API) käyttöä säädellään ja miten tekninen rajapinta tullaan määrittämään. Näillä kysymyksillä on potentiaalisesti merkittävä taloudellinen vaikutus sekä investointi- että juoksevien kulujen näkökulmasta. Esimerkiksi varsinaisen rajapinnan toteutuksessa tulisi huomioida jo tehty kehitystyö toimialalla ja olemassa olevat standardit ja sääntely.

Tiheästi päivittyvä tieto (24 a §)

Ehdotettu uusi 24 a § säädettäisiin tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon luovutuksen tavasta ja saatavuudesta. Pykälää olisi sovellettava yhdessä julkisuuslain 16 §:n 2 momentin kanssa, jossa ehdotettaisiin säädettävän tiedon pyytäjän oikeudesta saada tieto tiheästi päivittyvästä asiakirjasta sähköisessä muodossa.

Tiedon on oltava pyynnöstä saatavilla teknisen rajapinnan kautta heti sen keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona, jos kyse on julkisuuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvistä julkisista asiakirjoista. Tiheästi päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla useana kerralla ladattavana tiedostona, mikäli se on tarpeen. Direktiivissä ei ole säännelty tarkemmin siitä, milloin tämä tarpeellisuuskynnys ylittyy, vaan kysymys jäisi tiedoista vastaavan toimijan harkintaan. Mikäli tiedon asettaminen saataville teknisten rajapintojen avulla, heti tiedon keräämisen jälkeen tai useana kerralla ladattavana tiedostona aiheuttaisi viranomaiselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä ei velvoitteita ole noudatettava täysimääräisesti.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että valmistelussa ei ole tähän mennessä tunnistettu sen hallinnonalan toimijoille merkittäviä kustannuksia tai tulonmenetyksiä, jotka johtuisivat tiheästi päivittyvää tietoa koskevasta sääntelystä. Vaikutusten arviointi on kuitenkin ollut haasteellista, koska direktiivin määritelmä tiheästi päivittyvästä tiedosta on hyvin yleinen, ja koska velvollisuus saattaa tiheästi päivittyvä tieto saataville ohjelmointirajapinnan kautta tai useana kerralla ladattavana tiedostona sisältää tapaushkoista harkintaa.

Lisäksi on huomattava, että osa tiheästi päivittyvästä tiedosta saattaa olla sellaista, joka tullaan määrittelemään arvokkaaksi tietoaineistoksi. Tällaisten tietoaineistojen osalta tiheästi päivittyvän tiedon saataville asettamisen tarkemmista edellytyksistä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset ovat riippuvaisia siitä, millaisia vaatimuksia aineistojen saatavuudelle asetetaan arvokkaina tietoaineistoina. Mikäli komission täytäntöönpanosäännökset sisältävät tarkempia menettelysääntöjä, näillä voi olla olennainen vaikutus viranomaiselle aiheutuviin kustannuksiin, mikä on todettu esityksessä.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (julkisuuslaki)

Julkisuuslain 16 §:n 2 momenttia muutettaisiin asiakirjan antamistapojen osalta. Jatkossa myös sähköisessä muodossa olevista tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvistä julkisista asiakirjoista on oikeus saada kopio

sähköisessä muodossa, jos tieto on sisällöltään nopeasti muuttuvaa tai vanhentuvaa, eikä se sisälly viranomaisen henkilörekisteriin tai muuhun sellaiseen asiakirjaan, josta tieto voidaan luovuttaa vain tietyin edellytyksin. Säännös koskisi sekä viranomaisen laatimia, että viranomaiselle toimitettuja asiakirjoja. Arvio siitä, soveltaisiko momentissa säädetty tiettyyn asiakirjaan, olisi tehtävä tapauskohtaisesti.

Asiakirjan antamisesta ei peritä maksua, kun kysymys on arvokkaasta tietoaaineistosta. Siltä osin, kun arvokkaat tietoaaineistot eivät kuulu tietyn erityislain piiriin, olisi maksuttomuuden sääntely julkisuuslaissa tarpeen. Kun arvokkaista tietoaaineistoista kuitenkin säädettäisiin tiedonhallintalain 24 b §:n 3 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa, sisältyisi niiden maksuttomuutta koskeva säännös julkisuuslain 34 §:n 6 kohtaan. Tiedonhallintalain 24 b §:n 2 momentin ohella arvokkaista tietoaaineistoista säädettäisiin erityislaeissa, kun arvokkaat tietoaaineistot kuuluvat tietyn erityislain piiriin. Silloin kun erityislaeissa säädettäisiin tiettyjen arvokkaiden tietoaaineistojen asettamisesta saataville, säädettäisiin erityislaeissa myös niiden maksuttomuudesta.

Laki liikenteen palveluista

Tiedon avaamista liikennealalla on edistetty lainsäädännön keinoin muun muassa velvoittamalla laissa liikenteen palveluista (320/2017, jäljempänä liikennepalvelulaki) sekä yksityisiä että julkisia toimijoita avaamaan tietojaan. Kyseessä on ollut nyt ehdotetussa sääntelyssä tarkoitettu uudelleenkäyttö ja velvoite sen sallimiseen.

Liikennepalvelulaki sisältää sekä yleishyödyllisiä liikenteen palveluita koskevaa sääntelyä, että velvoitteita avata ja asettaa saataville liikennepalveluihin ja niiden tarjoamiseen liittyvää tietoa.

Liikennepalvelulain 154 §:n mukaan liikennemuodosta riippumatta henkilöliikenteen liikkumispalveluiden tarjoajan on huolehdittava siitä, että liikkumispalvelua koskevat olennaiset ajantasaiset tiedot ovat saatavissa tietojärjestelmään luodun yhteyden kautta koneluettavassa ja helposti muokattavassa vakiotietomuodossa vapaasti käytettäväksi avoimen rajapinnan kautta. Liikennepalvelulain 158 §:n mukaan tällaiset tietopalvelut on myös toteutettava oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. Tietojen saatavuuden tavoitteena on ollut edistää erilaisten liikennemuotojen ja liikennepalveluiden yhdistämistä toisiinsa.

Liikennepalvelulaissa ei säädetä tietojen luovuttamisen maksuttomuudesta.

Laki eräitä yleishyödyllisiä palveluita tuottavien yritysten tiedon uudelleenkäytöstä

Laissa eräiden julkisten yritysten tiedon uudelleenkäytöstä säädettäisiin yleisesti tiedon esitysmuotoja, käyttöehtoja ja saatavuutta koskevista velvoitteista, joita sovelletaan, kun julkisten yritysten hallussa olevaa tietoa käytetään uudelleen taloudellisiin tai muihin tarkoituksiin.

Sääntelyllä saatettaisiin kansallisesti voimaan ne velvoitteet, jotka direktiivissä kohdistuvat julkisten yritysten hallussa oleviin asiakirjoihin, jotka liittyvät yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen tietyillä toimialoilla, kuten energiahuollossa ja julkisessa henkilöliikenteessä (1 §). Lain mukaan julkisen yhteisön määräysvallassa olevan yrityksen, joka sallii hallussaan olevan yleishyödyllisen palvelun tuottamiseen liittyvän asiakirjan käytön kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin tai, jonka on sallittava hallussaan olevan asiakirjan tällainen käyttö esimerkiksi lainsäädännön tai kansainvälisten sopimusten nojalla, olisi noudatettava ehdotettuja säännöksiä asiakirjan käytön ehdoista ja asiakirjan antamisen tavoista sekä tietojen antamisesta perittävistä maksuista. Laki ei velvoittaisi yrityksiä sallimaan hallussaan olevan asiakirjan käyttöä kaupallisiin tai muihin tarkoituksiin (3 §).

Silloin kun julkisen yhteisön määräysvallassa olevan yrityksen yleishyödyllisten palveluiden tuottamiseen liittyvien asiakirjojen uudelleenkäyttö olisi sallittu, asiakirjoista olisi oltava saatavilla niiden olemassa olevat esitysmuodot ja kielitoisinnot (4 §). Niiden olisi myös oltava saatavilla koneluettavassa muodossa, jos se olisi tarkoituksenmukaista ja toteutettavissa ilman kohtuutonta vaivaa. Asiakirjoista perittävillä maksuilla asetettaisiin katto, joka perustuisi asiakirjojen tuottamisen kustannuksiin, mutta joka sallisi myös kohtuullisen tuoton perimisen. Asiakirjojen käyttäjiä olisi kohdeltava tasapuolisesti, ja asiakirjojen käytöstä tehtäviä yksinoikeusjärjestelyjä rajoitettaisiin. Laki sisältäisi myös arvokkaita tietoaineistoja ja tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvää tietoa koskevat velvoitteet suhteessa yrityksiin. Arvokkaiden tietoaineistojen olisi oltava saatavilla maksutta ja koneluettavassa muodossa, sekä teknisen rajapinnan kautta ja tarvittaessa myös useana kerralla ladattavana tiedostona. Tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvän tiedon olisi oltava saatavilla heti sen keräämisen jälkeen teknisen rajapinnan kautta, ellei tämä aiheuttaisi yritykselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä. Ehdotettava sääntely vastaisi direktiivin edellyttämää minimitasoa.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että ehdotettu säännös arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuudesta saattaa aiheuttaa tulonmenetyksiä tällaisille yrityksille, riippuen arvokkaita tietoaineistoja koskevista komission täytäntöönpanosäädöksistä. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että on tärkeää, että jalostetusta tiedosta voidaan periä maksu liiketaloudellisin perustein. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä, että mahdollisuus liiketoimintaan datalla säilyy, jotta kehittämistoimilla ja investoinneilla on saavutettavissa lisäarvon luontia. Tietovarantojen pohjalle rakentuvan liiketoiminnan laajentumiselle on paljon potentiaalia.

Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä

Laissa julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä säädettäisiin esitysmuotoja, käyttöehtoja ja saatavuutta koskevista velvoitteista, joita sovelletaan, kun julkisesti saatavilla olevaa julkisin varoin tuotettua tutkimusaineistoa käytetään uudelleen taloudellisiin tai muihin tarkoituksiin.

Asiakirjojen, jotka ovat tällaista tutkimusaineistoa, olisi oltava uudelleenkäytettävissä niiden olemassa olevissa esitysmuodoissa ja kielitoisintoina. Niiden olisi myös oltava saatavilla koneluettavassa muodossa, jos se olisi tarkoituksenmukaista ja toteutettavissa ilman kohtuutonta vaivaa. Asiakirjojen käytön olisi oltava maksutonta.

Lain velvoitteet aktualisoituisivat vasta, kun tutkimusaineisto on de facto saatettu julkisesti saataville tietovaraston kautta. Direktiivin johdanto-osan 28 perustelukappaleen mukaan velvollisuuksia olisi sovellettava ainoastaan tutkimusaineistoon, joka on jo asetettu julkisesti saataville, jotta voidaan välttää hallinnollista taakkaa. Lakia ei siten sovellettaisi tutkimusaineistoon, jota ei ole asetettu julkisesti saataville.

Taloudelliset vaikutukset

Liikenne- ja viestintäministeriö tuo esiin, että esityksen vaikutusten arviointi on ollut haastavaa, sillä komission arvokkaita tietoaineistoja koskevaa tarkempaa sääntelyä ei ole vielä julkaistu. Hallituksen esityksessä on tuotu esille, että tosiasiallista mahdollisuutta arvioida tai varautua arvokkaista tietoaineistojen sääntelystä tuleviin vaikutuksiin ei ole näin ollen ollut.

Liikenne- ja viestintäministeriö painottaa, että kun komission täytäntöönpanosäädökset ovat käytettävissä, on tehtävä yksityiskohtainen ja huolellinen arvio siitä, millaisia vaikutuksia arvokkaita tietoaineistoja koskevalla sääntelyllä on julkiseen talouteen sekä muista vaikutuksista.

Lakiehdotuksilla on vain rajallinen edistävä vaikutus yritysten mahdollisuuksiin hyödyntää julkisen sektorin hallussa olevaa tietoa ja kehittää tiedon pohjalta liiketoimintaa. Valtaosa ehdotetun lainsäädännön piirissä olevista tiedoista on jo saatavilla lainsäädännön edellyttämällä tavalla eri esitysmuodoissa, koneluettavassa muodossa ja ohjelmointirajapintojen kautta.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, avoimia liikenne- ja paikkatietoja voidaan käyttää myös uudenlaisten liikenne- ja liikkumispalveluiden tuottamiseen. Avoimen datan avulla voidaan yhdistää erilaisia liikkumisen ja liikenteen muotoja toisiinsa, sekä tuottaa erilaisia reittioppaita, joiden avulla eri palveluntarjoajien reitit ja aikataulut voidaan yhdistää yhdeksi matkaksi.

Arvokkaiden tietoaineistojen maksuttomuuden myötä tietyiltä virastoilta mahdollisesti poistuvat tulonlähteet todennäköisesti merkitsisivät näitä tulonmenetyksiä vastaavia tai tätä suurempia hyötyjä yksityisellä sektorilla. Tiedon hyödyntäjille kyse olisi säästöistä, minkä lisäksi datalle voi maksuttomuuden myötä syntyä uusia käyttötapoja. Maksuttomaksi muuttunutta dataa käyttävien tuotteiden ja palveluiden hinta saattaisi laskea ja aiemmin kannattamaton liiketoimintaidea voisi muuttua uuden sääntelyn johdosta kannattavaksi. Tällaisia vaikutuksia on kuitenkin tosiasiaassa mahdotonta arvioida ilman tietoa komission täytäntöönpanosäädöksiä.

Lisäksi tiheästi päivittyvistä tiedoista olisi edelleen mahdollista periä niiden tuottamisesta ja saataville asettamisesta aiheutuvat kustannukset lisättynä kohtuullisella tuotolla, mikä lieventää sääntelystä mahdollisesti aiheutuvaa

taloudellista rasitetta. Sellaisia julkisessa määräysvallassa olevia yrityksiä, jotka saisivat merkittäviä tuloja yleishyödyllisten palveluiden tuottamiseen liittyvien asiakirjojen luovuttamisesta maksuja vastaan ja jotka menettäisivät tuloja uuden sääntelyn johdosta, ei ole valmistelun yhteydessä tunnistettu.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle koituvia vaikutuksia voidaan tarkemmin arvioida kun komission täytäntöönpanosäädökset ovat käytettävissä.

Tilanteeseen vaikuttaa myös se, että komissio arvioi liikennespesifiä ITS-direktiiviä ja sen pohjalta annettuja ITS-asetuksia parhaillaan uudelleen. Toistaiseksi ei tiedetä, millaista tulevaa sääntelyä komissio valmistelee liikenteen sektorille. On myös mahdollista, että komissio asettaa pidemmälle menevää sääntelyä arvokkaita tietoaaineistoja koskevissa täytäntöönpanosäädöksissä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ehdotettavaa sääntelyä tulee mahdollisesti tarkistaa suhteessa tuleviin komission täytäntöönpanosäädöksiin. Direktiivi sisältää myös kansallista liikkumavaraa arvokkaiden tietoaaineistojen maksuttomuuden osalta: jäsenvaltiot voivat vapauttaa tietyt elimet vaatimuksesta asettaa arvokkaat tietoaaineistot maksutta saataville siirtymäaikana, jos tietoaaineistojen asettamisella maksutta saataville olisi merkittävä vaikutus niiden budjettiin. Tämän liikkumavaran hyödyntämistä sekä muita ehdotettavan yleistason sääntelyn muutostarpeita voidaan arvioida vasta, kun täytäntöönpanosäädökset ovat käytettävissä.

Tietosuoja ja tietoturva

Ehdotetun sääntelyn tunnistetut riskit liittyvät yleisemmin kehittyviin tietojen käsittelyn tapoihin. Kokonaisuutena esityksessä on arvioitu vaikutukset tietosuojaan ja –turvallisuuteen vähäisiksi.

Liikenne- ja viestintäministeriön tavoitteena on varmistaa ja edistää eri toimijoiden luottamusta tietoyhteiskunnan palveluiden turvallisuuteen. Luottamus perustuu muun muassa käytettävien palveluiden ja tietojen käsittelyn turvallisuuteen sekä yksityisyyden suojan varmistamiseen.

Toimeenpano ja seuranta

Direktiivin toimeenpanoa tukevat valtiovarainministeriön asettama asiantuntijatyöryhmä, joka on osallistunut myös hallituksen esityksen valmisteluun, sekä valtiovarainministeriön asettama Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke. Liikenne- ja viestintäministeriö osallistuu myös Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeeseen, joka jatkuu vuoden 2022 loppuun asti.

Merita Erkkilä
Suunnittelija
Tietoliiketoimintayksikkö
Tieto-osasto

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--